

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Den autoetnografiske metode på socialrådgiveruddannelsen

Brandt, Lene Ingemann

Published in:
Må jeg skrive mig selv ind

Publication date:
2019

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Brandt, L. I. (2019). Den autoetnografiske metode på socialrådgiveruddannelsen. I T. Dam, & A. Madsen (red.), *Må jeg skrive mig selv ind: autoetnografi på socialrådgiver-, pædagog- og læreruddannelsen* (s. 69-74). Frydenlund Academic.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Socialrådgiveren er også et subjekt der er subjektiv.

Socialrådgiveruddannelsen er en professionsbacheloruddannelse, der uddanner til et erhverv, hvor man *arbejder med mennesker*. Det primære genstandsfelt for socialrådgivere er *sociale problemer*, der eksempelvis forstås som psykiske lidelser, handicap, misbrug, kriminalitet, hjemløshed osv., og som indbefatter personlig kontakt med borgere der har brug for hjælp.

Socialrådgiverens rolle består i at tilrettelægge, koordinere, forebygge, vejlede og rådgive, og skal inden for rammerne af lovgivningen iværksætte foranstaltninger for borgere med henblik på at forebygge og løse sociale problemer. Det betyder konkret, at socialrådgivere ofte træffer beslutninger, der har afgørende betydning for andre menneskers liv, og hvis effektuering kan få store konsekvenser. Eksempelvis kan socialrådgivere indstille en borger til førtidspension, sanktionere økonomisk, hvis aftaler ikke overholdes, eller anbefale at et barn fjernes fra hjemmet. Når foranstaltninger foretages, eller når socialrådgiveren på anden vis handler i forhold til sin professionsfaglige ramme, sker det på baggrund af retlige bestemmelser, samt en faglig vurdering og analyse, hvor det helhedsorienterede arbejde ses som et centralt princip og med fordringen om, at hensynet til borgerens situation og behov bedst muligt tilgodeses.

Trods forholdsvis fastlagte retningslinjer om hvordan socialt arbejde bør, og skal gøres, har socialrådgivere også mulighed for at vælge metoder eller indsatser, som socialrådgiveren ud fra et professionelt skøn vurderer at være de bedst egnede i forhold til den enkelte borger, hvis loven ikke præcist og udtømmende beskriver de faktiske forhold. På denne måde ses der inden for socialt arbejde en form for relativ autonomi, hvor der både er reel og formel kompetence til at vurdere *hvad der er bedst* i forhold til den konkrete situation (Hjort 2006). At vide, hvad der er bedst, kan netop være svært at vide, og hvordan kan socialrådgiveren vide om *det bedste* ifølge socialrådgiveren også er det bedste for borgeren? Socialrådgivere kan have forskellige perspektiver og forståelser af sociale problemer, og disse forskelle kan blive afgørende for de strategier og muligheder der udøves inden for faget. Sagt med andre ord er socialrådgivere knyttet til en faggruppe, der læner sig op af fælles faglige principper og viden om sociale problemer, mens den enkelte socialrådgiver samtidig er rundet af egne værdier og erfaringer, der kan spille ind, når beslutninger skal træffes, eller hvor blikket søger i en bestemt retning, mens andre retninger forekommer uden for synsfelt.

Ifølge den franske filosof Gaston Bachelard er det netop vigtigt at spørge sig selv *hvad der driver* ens arbejde, og forholde sig til sin *hemmelige drift* og *de skjulte forudannelser, der ligger bag dette* (Bachelard:1976:38). Argumentationen i forhold hertil handler om, at vi som fagprofessionelle ikke møder og iagttager andre mennesker *objektivt*, og at det er vigtigt at være opmærksom på at eksempelvis socialrådgiveren også er et subjekt, der er subjektiv. Således er man som menneske vævet ind i en social sammenhæng, hvor handlinger i høj grad er styret af kropsliggjorte erfaringer og dynamikker der ikke umiddelbart er tilgængelige for bevidste selvrefleksioner (Bourdieu 1999b).

I det sociale arbejde handler det om, hvordan man forstår og løser sociale problemer i samfundet, mens socialt arbejde, reduceret og forsimplet, også kan siges at handle om *et møde* mellem mennesker, der er et møde mellem forskellige sociale historier, set i relation. Med den autoetnografiske metode er det muligt at blive bevidst om det, man ikke er bevidst om, og reflektere over de præferencer, holdninger og opfattelser, som man har med sig ind i socialrådgiverfaget, eller som kan åbne et blik, der nemt bliver blindt, *fordi det er sådan jeg altid har gjort*. På denne måde er det autoetnografiske perspektiv en måde, hvorpå man gennem fortælling af egen historie kan få fokus på egen rolle og på det, som foregår 'bag om ryggen', hvor socialrådgiveren ikke blot ser på det sociale arbejde, *som det er*, men også som *det tager sig ud* for socialrådgiveren (Aadland 2013).

At være studerende med det sociale arbejde i strakt arm

Den autoetnografiske metode kan på flere måder siges at stå i modsætning til de læringsmål og fordringer, som er en del af de studerendes uddannelsesforløb på vej mod et job som socialrådgiver. Studieordningen formulerer krav om viden samt krav om færdigheder og kompetencer med henblik på at kunne beskrive, analysere, vurdere og handle i forhold til sociale problemer på individ-, gruppe-, organisations- og samfundsniveau. Centrale kerneområder er her ledighed, sociale relationer, livsbetingelser, velfærds politik, retlig regulering og socialfaglige indsatser herunder økonomiske rammer m.m. Før opgaveskrivningen, som afslutter de enkelte moduler på uddannelsen med efterfølgende eksamen, bedes de studerende om *ikke* at trække på egne erfaringer eller emotioner knyttet til bestemte temaer inden for det sociale område, men i stedet at begrunde og reflektere med anvendelse af teoretiske perspektiver og metoder, samt videnskabeligt funderede undersøgelser.

Det betyder, at når de studerende skal gøre sig overvejelser om socialrådgiverens rolle som myndighedsudøver i forhold til eksempelvis begrebet magt, eller der reflekteres over håndteringen af modsætningsfyldte krav og forventninger fra ledelse, borgere og samarbejdspartnere, formuleres det af de studerende i nærhed til feltet, men alligevel i afstand, og med professionel akademisk distance. Det forventes således af de studerende, at de på skrift og tale kan arbejde ud fra faglige principper der måske ligger langt fra egne principper, og at det sociale arbejde betragtes, forstås og forklares i så at sige strakt arm.

I praktik og mødet med *virkeligheden*

Netop det sidste kan være svært i mødet med praksis. I praktikforløbet, som udgør en væsentlig del af socialrådgiverens uddannelsesforløb, og som er af et halvt års varighed, møder de studerende en virkelighed, som de måske ikke kender, eller måske netop genkender. Her indgår den studerende med hjælp fra vejledere og kollegaer i en hverdag, hvor det sociale arbejde praktiseres, og hvor man som praktikant eksempelvis afholder samtaler med borgere, der er i sorg, iværksætter foranstaltninger for borgere, der har begået overgreb eller er på hjemmebesøg hos borgere, der har svært ved at tage vare på deres børn. Det er barske sager.

De studerende har fra deres uddannelsesforløb *på skolebænken* stiftet bekendtskab med tematikker der omhandler det sociale arbejdes genstandsfelt samt teorier og metoder der kan bidrage med at kvalificere praksis, og har herunder også lært om egen rolle i forhold til forskellige dilemmaer. Alligevel kan mødet med praksis være en udfordring for den studerende, og være et møde der på mange måder også kan siges at være et møde med den studerende selv. Oplevelsen af at blive følelsesmæssigt ramt *der*, hvor man ikke regnede med at blive ramt, eller overraskelsen over egen reaktion i situationer der er uventede, genkendes af mange. Med anvendelse af den autoetnografiske metode kan man som studerende arbejde med at kaste lys på det, der foregår i medieringen mellem *at være mig* og være en kommende socialrådgiver der navigerer med forventet professionel etos.

I praktikforløbet rummer læringsmålene bl.a. at man som studerende skal kunne kommunikere og etablere kontakt med forskellige målgrupper, tilrettelæge og evaluere samtaler, gennemføre helhedsorienterede undersøgelser, udarbejde socialfaglige vurderinger, anvende juridiske metoder,

indgå i samarbejdsprocesser med borgere og samarbejdspartnere, foretage faglige prioriteter, og arbejde inden for en realistisk økonomisk tidsmæssig ramme, og meget mere.

Med andre ord forventer uddannelsesinstitution og praktiksted, at den studerende i forhold til ovenstående, håndhæver og udfører, selvom den studerende ikke bare er studerende, men også en studerende der medbringer egne logikker og perceptioner for opfattelser, der ikke nødvendigvis flugter med den førte lovgivning, social – eller beskæftigelsespolitik. De studerende kommer til socialrådgiverfaget fra forskellige oprindelsesmiljøer med egne opfattelser af, hvad der tillægges værdi og møder en praksis, hvis værdier måske er anderledes. Eksempelvis kan det sociale arbejde i en forvaltning hvor akutte sager prioriteres, virke ustruktureret og uafsluttet i forhold til en studerende der kender og anerkender struktur med et ”rent” skrivebord ved dagens afslutning. I mødet med en borger ligger udfordringen måske i at det kan være svært at forstå hvorfor det er svært at stå op om morgenen, hvis man altid selv er blevet indprentet med vigtigheden af at rejse sig når vækkeuret ringer, eller det kan synes i strid med egne holdninger at aktivere en borger der i den studerendes øjne ikke er klar til aktivering. Arbejdet med *det sociale* kan således overrumple og overraske samt vække følelser som provokation og foragt, der ikke umiddelbart finder plads i en professionel socialfaglig forklaringsramme. Ifølge Kant er vi som mennesker både frie *fornuftsvæsener*, som kan indse, hvordan vi *bør* handle i en given situation, men også *naturvæsener*, der er påvirket af følelser som kærlighed, vrede og afsky. Det betyder, at vi ikke altid handler, som vi egentlig burde, inden for rammerne af det, som vi betragter som fornuftig handlen (Kant 1781).

Med et autoetnografisk blik kan man som studerende få syn for, hvorfor man gør, som man gør, eller forstå hvad der motoren bag det, der gøres, og hvad der legitimerer og motiverer i arbejdet. Dette sker i en erkendelse af, at det gør noget ved os at være sammen med andre mennesker.

På socialrådgiveruddannelsen og i det sociale arbejde generelt, indgår professionsetik som et centralt begreb, der i bred forstand betegner et synspunkt, om hvordan man bør opføre sig og har fokus på, at socialrådgiverens arbejde bl.a. handler om at træffe afgørende beslutninger i andre menneskers liv (Eide & Eide 2010). Etikens formål er ikke at finde korrekte svar, men at give plads til refleksion og diskussion om, *hvad der er det gode*, og hvilke handlinger der fremmer det gode. Autoetnografiske øvelser kan hjælpe med til at forstå, hvad der er godt og dårligt for socialrådgiveren, samt hvilken historie der knytter sig til at det forholder sig sådan. På denne måde

kan man skærpe sin opmærksomhed på sig selv og hermed opmærksomheden i forhold til arbejdet med andre.

Bachelorstuderende – som forsker ud i feltet

Ved afslutningen på uddannelsesforløbet skal de studerende på bachelormodulet arbejde selvstændigt med en praksisnær og relevant problemstilling knyttet til socialrådgiverprofessionen, hvor valg af metode i forhold til dataindsamling sammen med teoretiske perspektiver kombineres i en systematisk analyse. I forbindelse hermed fordres det af de studerende, at de har kompetencer til at reflektere over - og anvise nye handlemuligheder på forskellige niveauer i det sociale arbejde, og at der samtidig arbejdes refleksivt med egen læring og professionel etik.

Bachelorprojektet er for de studerende finalen, der hvor sløjfen skal bindes, hvor viden, færdigheder og kompetencer skal sættes i spil, udfoldes og forløses.

Selvom tiden på socialrådgiverstudiet er ved at være ved sin ende, er det første gang, at de studerende møder feltet som *forskere* og som empirisk arbejdende. Gennem de foregående moduler med opgaveskrivning har de studerende stiftet bekendtskab med målgruppen af eksempelvis *hjemløse grønlændere, gengangere i kriminalforsorgen, eller unge der skal inddrages i egen sag*. Ved det afsluttende projekt forlader de studerende deres arbejdsplads bag computeren og træder ud for at møde de aktører, som projektet handler om, og som de studerende på papir eller fra praksis måske allerede har truffet. Den valgte problemstilling, som ofte begrundes med *interesse*, kan for de studerende ligge ganske langt fra eget liv, mens andre oplever genklang og genkendelse fra egne erfaringer. Under alle omstændigheder er der noget, der trækker, driver og initierer, når et bachelorprojekt på mange sider og gennem flere måneder skal produceres. Med afsæt i et fokus på det autoetnografiske element i forskningsprocessen kan man henlede opmærksomheden på, at man som studerende ikke bare *vælger* en problemstilling intentionelt ud fra interesse, men at der er noget i spil, og at man som forsker med en lånt formulering kan forsøge at blive *et subjekt, der er mindre manipulerende, mindre styret af ubevidste drifter og lidenskaber, og som er mere bevidst om sine tilbøjeligheder og årsagerne til sine valg* (Prieur 2002:118).

At sætte fokus på forskningsprocessen forløb ved at sætte fokus på sig selv, er en måde hvorpå man kan bidrage med relevante overvejelser om hvorfor man ser som man ser på en bestemt problemstilling, eller hvilke fordomme eller for- forståelser der trækkes ind i et felt man som forsker på fremmed eller kendt grund ønsker at betræde.

De fleste studerende gør brug af interviewformen som kvalitativ metode i forhold til at indfange viden om specifikke personers meninger, holdninger og oplevelser, mens også observation ses anvendt for at iagttage hvordan mennesker handler og interagerer i forskellige sammenhænge.

Autoetnografien er en selvstændig metode der er kendetegnet ved et overlap mellem den verden, der er forskerens private, og den der er forskerens studieobjekt, men er samtidig også en metode, der som supplement til andre typisk anvendte metoder kan hjælpe den studerende med at objektivere på det subjektive, eller spørge hvorfor interviewguiden spørger, som den spørger, og hvorfor observationerne viser som de gør (Andersen og Øland 2003). Fluen på væggen også har en historie.

Litteraturliste:

Aadland, Einer, (2013): Etik – dilemma og valg. København. Saxo

Andersen, Østergaard Peter, og Øland Trine, (2003): Konstruktionsarbejdets mange facetter: om undervisning i at observere, i Nordisk pædagogik, Vol. 23 nr. 1.

Bachelard, Gaston, (1976)(1940): Nejets filosofi, Forlaget Vinten.

Bourdieu, Pierre, (1999a): The Weight of the World. Suffering in contemporary society, Cambridge Polity Press.

Eide, H. & Eide, T. (2010): *Kommunikasjon i relasjoner. Samhandling, konfliktløsning, etikk*. 2. reviderte og utvidede utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS. s. 249- 289

Hjort, Katrin. (2006): Professionalisering af arbejdet med mennesker – honnet ambition eller nødvendighed, ftf.dk

Kant, Immanuel. 2002. (1781). Kritik af den sunde fornuft. Det lille forlag.

Prieur, Annick, (2002): Objektivisering og refleksivitet – om Pierre Bourdieus perspektiv på design og interview, i Hviid Jacobsen, Michael, Kristiansen, Søren, Prieur, Annick (red.), Liv, fortælling og tekst: strejftog i kvalitativ sociologi, Aalborg Universitetsforlag.